

REORGANIZACIJA IZGOVORA POD UTJECAJEM UMJETNOG NEPCA

DAMIR HORGA*, MARIJA HUNSKI**, JELENA IVICEVIĆ - DESNICA

Primljeno: travanj 2003.
Prihvaćeno: lipanj 2004.

Izvorni znanstveni rad
UDK: 81:616.315

Usprkos ometanja izgovornih pokreta govornici se uspijevaju prilagoditi nepovoljnim artikulacijskim uvjetima i kompenzirati ometanje. Eksperimentalni podaci koji su prikupljeni ometanjem prirodnog izgovora (fiksiranje donje čeljusti zagrizom, izgovor s oralnom cijevi, opterećivanje donje usnice, govorenje s debelim umjetnim nepcem) pokazali su da važnu ulogu u izgovornoj adaptaciji igra senzorička kontrola izgovornih pokreta. U ovom je istraživanju ispitan utjecaj umjetnog nepca (6 mm u području nadzubnog grebena) na reorganizaciju izgovornih pokreta. Sedam ispitanica normalnog govornog i slušnog statusa izgovaralo je slog /sal/ 30 puta za redom u 5 serija s intervalom od 15 minuta između susjednih serija. U intervalu između ispitanih nizova ispitanice su uvježbavale izgovor čitajući udžbenički tekst o statistici. Prije i nakon govorenja s umjetnim nepcem ispitanice su izgovorile niz od 30 slogova /sal/ bez ometanja. Akustička je analiza učinjena tako da je izračunat prosječni spektar glasnika /sl/ i učinjena je subjektivna procjena kakvoće njegovog izgovora u četiri eksperimentalna uvjeta: prirodni izgovor, izgovor s umjetnim nepcem bez uvježbavanja, izgovor s umjetnim nepcem nakon uvježbavanja i prirodni izgovor bez umjetnog nepca nakon 60-minutnog govorenja s umjetnim nepcem. Rezultati su pokazali da umjetno nepce ometa artikulaciju, da nakon uvježbavanja artikulacija s umjetnim nepcem postaje sličnija prirodnoj ali i da se nakon uvježbavanja s umjetnim nepcem izgovor bez umjetnog nepca razlikuje od prirodnog. Rezultati se razmatraju u svjetlu utjecaja strukturalnih promjena u usnoj šupljini na reorganizaciju izgovora.

Ključne riječi: ometanje izgovora, umjetno nepce, adaptacija izgovora

Uvod

Čovjekova motorika općenito, pa onda i govorna motorika, često se puta promatraju sa stajališta stabilnosti/varijabilnosti pokreta. Te se osobine pokreta povezuju s njihovom kontrolom odnosno stabilnošću i fleksibilnošću motoričkih programa koji njima upravljaju. Tako je definiran pojam "motoričke ekvivalentnosti" kao varijabilitet specifičnih mišićnih odgovora u određenim uvjetima kojima se ostvaruje uvijek isti željeni konačni rezultat (Hebb, 1949 prema Sussman i dr. 1995). Budući da čovjekov govorni aparat ima visoki stupanj adaptativnih mogućnosti govornici uspijevaju u različitim izgovornim uvjetima ostvariti isti akustičko-perceptivni cilj. Naime, motorički sustav može ostvariti jednak konačni rezultat uz znatan varijabilitet pojedinačnih motoričkih komponenata koje sudjeluju u konačnom izlazu (Hughes i Abbs, 1976). Koncept motoričke ekvivalentnosti potvrđen je, između ostalog, i u onim istraživanjima u kojima

se na različite načine ometa izgovor, čime se proučavaju kompenzacijski pokreti kojima govornik pokušava neutralizirati ometanje (Abbs 1986, Abbs i dr. 1984, Lindblom i dr. 1979, Gay i dr. 1981, Hamlet i Stone 1978, Baum i McFarland 1997, Sussman i dr. 1995). Bez kompenzacijskih pokreta ometanje izgovora toliko bi promijenilo osobine rezonatora, izvora zvuka i vremenskih komponenta govora u odnosu na ono što je govornik želio izgovoriti da bi govor postao nerazabirljiv. Istraživanja izgovora tehnikom ometanja pojedinih artikulatora pokazuju da ometanje izaziva kompenzacijski pokret ne samo onog artikulatora koji je ometan, nego i cjelokupnog artikulacijskog sustava. Ako je konačni cilj artikulacijskog pokreta ostvariti potpunu pregradu kao npr. kod okluziva, a donja se čeljust ne pomakne u dovoljnoj mjeri prema zatvaranju usnog prolaza, tada, da bi se ostvario konačni cilj pokreta, a to je pregrada, jezik mora svojim visokim podizanjem nadoknaditi zaostajanje donje čeljusti. Takvi su podaci sugerirali da

* Odsjek za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

** Ortodontska ambulanta, Zagreb